

**Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 22 hallituksen esityksestä laiksi
taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun
lain muuttamisesta**

Eduskunta on 4 päivänä maaliskuuta 1994 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 8.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina ylijohtaja Irmeli Niemi ja vanhempi hallitussihteeri Raulo Anttila opetusministeriöstä, puheenjohtaja Tuulikki Karjalainen taiteen keskustoimikunnasta, rehtori Yrjö Sotamaa Taideteollisesta korkeakoulusta, puheenjohtaja, taidemaalari Kari Jylhä ja pääsihteeri Esko Vesikansa Suomen Taiteilijaseurasta, puheenjohtaja, kirjailija Jarkko Laine Suomen kirjailijaliitosta, puheenjohtaja, arkkitehti Kalle-Heikki Narinen Forum Artis — Taiteilijajärjestöjen Keskusliitosta, professori Laila Pullinen, puheenjohtaja Kalevi Kahra Suomen Näyttelijäliitosta, puheenjohtaja Timo Sokura Suomen Tanssitaiteilijain Liitosta, kirjailija, kansanedustaja Claes Andersson, kirjailija, kansanedustaja Jörn Donner, erityisneuvonantaja Ritva Mitchell, taidegraafikko Unto Ahjotuli, elokuvaohjaaja Peter von Bagh, koreografi Marjo Kuusela, näyttelijä Tarja-Tuulikki Tarsala ja säveltäjä Kaj Chydenius.

Lisäksi valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon kirjailija Bo Carpelanilta ja kirjailija Veijo Baltzarilta.

Hallituksen esitys. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annettua lakia niin, että pitkäaikainen taiteilija-apuraha muutettaisiin viisivuotiseksi taiteilija-apurahoiksi. Samoin ehdotetaan, että taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain mukaan taiteenharjoittajille vuosittain myönnettävistä taiteilija-apurahoista varataan vähimmäismäärä myönnettäväksi nuorille tai uransa alussa oleville taiteenharjoittajille. Lisäksi ehdotetaan, että viisivuotisiin taiteilija-apurahoihin liittyisi eläkeoikeus.

Hallituksen esityksen mukaan laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Valiokunnan kannanotot. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Valiokunta pitää lakiehdotuksessa myönteisenä sitä, että lakiin sisällytetään nuorten taiteenharjoittajien apurahojen vähimmäismäärä ja että kaikkiin viisivuotisiin apurahoihin liittyy eläkeoikeus. Muutos ei myöskään vähennä apurahoihin suunnattavia määrärahoja.

Valiokunta on päättänyt hyväksymään ehdotuksen, että ns. pitkäaikaiset taiteilija-apurahat muutetaan viisivuotisiksi apurahoiksi. Valiokunta korostaa sitä, että tämä muutos ei estä päätoimisen pitkäjänteisen luovan taiteellisen työn turvaamista, koska viisivuotinen apuraha voidaan myöntää useamman kerran peräkkäin alallaan eteväksi osoittautuneille taiteenharjoittajille. Valiokunta pitää tärkeänä, että tämä myös käytännössä otetaan huomioon apurahoja myönnettäessä.

Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että myös pitkäjänteisen luovan taiteellisen työn harjoittaminen turvataan. Sen vuoksi lainmuutoksen vaikutuksia tulee seurata ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin epäkohtien korjaamiseksi.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että apurahoja myönnettäessä otetaan huomioon myös ns. monimuototaiteenharjoittajien mahdollisuudet saada taiteilija-apurahoja.

Ottaen huomioon asian käsittelyaikataulun valiokunta ehdottaa, että muutettuja säännöksiä tulisi soveltaa ensi kerran niihin apurahoihin, joiden apurahakausi alkaa vuoden 1996 alusta. Näin olisi mahdollista myöntää vielä ne ehdotetut pitkäaikaiset apurahat, joiden apurahakausi alkaisi vuoden 1995 alusta.

Soveltamissäännökseen tekemänsä muutok-

sen johdosta valiokunta ehdottaa muutosta myös 3 §:n 1 momenttiin siten, että viisivuotisten apurahojen lisäämistä myös siirretään vuodella.

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin muutoin sellaisenaan, paitsi 3 §:n 1 momentti ja voimaantulosäännös näin kuuluvina:

3 §

Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha, josta jaetaan, sen mukaan kuin asetuksella säädetään, taiteenharjoittajien työskentelyn ja opintojen tukemiseksi eri taiteen aloilla 112 yksivuotista, 41 kolmivuotista ja vuodesta

1996 lukien 32 viisivuotista, vuodesta 2001 lukien 42 viisivuotista sekä vuodesta 2006 lukien 52 viisivuotista valtion taiteilija-apurahaa. Lisäksi varataan vähintään 50 taiteilija-apurahan suuruinen määräraha jaettavaksi kohdeapurahoina tiettyjen työsuunnitelmien toteuttamista varten.

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1996. Tätä lakia sovelletaan ensi kerran apurahoihin, joiden apurahakausi alkaa vuoden 1996 alusta. Pitkäaikaisiin taiteilija-apurahoihin, joiden apurahakausi on alkanut ennen lain voimaantuloa, noudatetaan apurahakauden alkaessa voimassa olleita säännöksiä ja määräyksiä.

Helsingissä 24 päivänä marraskuuta 1994

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Jouppila, varapuheenjohtaja Astala sekä jäsenet Ala-Harja,

Aula, von Bell, Gustafsson, Hacklin, Laakso, Lehtinen, Lindqvist, M. Pietikäinen, Rätty, Suhola, Toivonen, Tykkyläinen ja Virrankoski.

Vastalause

Esitämme vastalauseemme valiokunnan mietinnön johdosta, jossa esitetään muutettavaksi lakia taiteilijaprofessoreiden viroista ja valtion taiteilija-apurahoista muun muassa niin, että pitkäaikaisista, 15-vuotisista taiteilija-apurahoista luvuttaisiin.

Taiteilijat ovat järjestöjensä välityksellä ilmaisseet huolensa esityksen kielteisistä vaikutuksista päätoimiselle ja pitkäjänteiselle taiteelliselle työlle. Heidän mukaansa taiteilija-apurahojen järjestelmää tulisi kehittää edelleen ja eduskunnan tulisi hylätä lakiesitykseen sisältyvä ehdotus 15-vuotisten taiteilija-apurahojen pilkkomisesta viisivuotisiksi.

Taiteilijaorganisaatioiden yhteistyöjärjestö Forum Artis ry on lausunut sivistysvaliokunnalle 18.11.1994: ”Pitkäaikaisten apurahojen tarve korostuu musiikin, kirjallisuuden ja kuvataiteiden alueilla, joiden eteviksi osoittautuneiden taiteenharjoittajien työskentelyedellytykset ovat

monesti täysin riippuvaisia 15-vuotisista apurahoista. Ne ovat ratkaisevassa asemassa mahdollistaessaan häiriöttömän keskittymisen päätoimiseen taiteelliseen työhön. Forum Artis vastustaa hallituksen esitystä valtion taiteilija-apurahoista annetun lain muuttamiseksi. Muutos jättäisi taidekultuurillemme erittäin merkittävän taiteilijaryhmän vaille mahdollisuutta elinikäisen tuotannon toteuttamiseen.”

Suomen Taiteilijaseura toteaa valiokunnalle 17.11.1994: ”Mahdollisuus tehdä päätoimisesti ja pitkäjänteisesti luovaa taiteellista työtä tulee turvata kehittämällä 15-vuotisten apurahojen järjestelmää ja hylätä ajatus pitkien taiteilija-apurahojen pilkkomisesta 5-vuotisiksi.” Taiteen keskustoimikunta on laatinut 23.5.1994 muistion apurahajärjestelmän kehittämiseksi.

Myös kahdeksan taiteilijaprofessoria ja sata neljätoista 15-vuotisen apurahan saanutta taiteilijaa on vedonnut sivistysvaliokuntaan, ettei pit-

kiä apurahoja pilkottaisi. ”Emme halua, että taiteen tekemisen edellytykset heikkenevät. Niin käy, mikäli pitkäaikaisista 15-vuotisista apurahoista luovutaan.” He toteavat edelleen: ”Taiteilija ei pyri vain projekteihin, vaan tuotannon luomiseen. Projekteja varten on olemassa kohdeapurahat. Pitkät apurahat on tarkoitettu työskentelyedellytysten luomiseen ja perustoimeentulon turvaamiseen. Yhteiskunta ei ole muuttanut siten, että tällaista perusturvaa ei enää tarvitaisi.”

Mielestämme taiteilijoiden ja heidän lukuisten järjestöjensä esittämät perustelut tälle näkemykselle ovat hyvin vakuuttavia. Lausunnoissa korostetaan, että pitkäaikaiset apurahat perustettiin turvaamaan eteviksi osoittautuneiden taiteenharjoittajien työskentelyedellytykset, koska taiteilijapalkan ei katsottu soveltuvan alalle.

Käsityksemme mukaan esitys, jonka mukaan pitkistä, 15-vuotisista apurahoista luovuttaisiin, on syntynyt lainvalmistelussa, jossa ei ole otettu huomioon taiteilija-apurahajärjestelmää kokonaisuutena eikä esityksen vaikutuksia taiteilijoiden sosiaalis-taloudelliseen asemaan, jota parhaillaan selvitetään eduskunnan aloitteesta koolle kutsutussa opetusministeriön Taisto-toimikunnassa. Taiteilijoiden taloudellisia toimintaedellytyksiä tutkivan toimikunnan on määrä saada työnsä valmiiksi vuoden 1994 loppuun mennessä.

Lakiesitykseen ja valiokunnan mietintöön sisältyy eräitä myönteisiä elementtejä, joita olemme valmiit kannattamaan. Yksivuotisista apurahoista vähintään 30 apurahaa myönnettäisiin vuosittain nuorille tai uransa alussa oleville taiteenharjoittajille. Viisivuotisiin apurahiin liitettäisiin eläketurva. Apurahan saajia ei enää rajattaisi pääasiassa yli 40-vuotiaisiin. Näihin säännöksiin esitämme lisäyksenä, että eläketurva ulotettaisiin sekä viisi- että kolmivuotisiin taiteilija-apurahiin.

Esitämme, että valiokunnan mietintöön sisältyvä 3 §:ää koskeva muutosehdotus 15-vuotisten apurahojen pilkkomiseksi poistetaan ja että taiteilija-apurahajärjestelmää muilta osin tässä vaiheessa kehitetään jäljempänä säännösehdotuksissamme ilmenevällä tavalla.

Mikäli eduskunta ei tule hyväksymään tekevämmä säännösehdotuksia, tulemme esittämään lain kolmannessa käsittelyssä mietintöön sisältyvän lakiesityksen hylkäämistä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme kunnioltavasti,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista 28 päivänä marraskuuta 1969 annetun lain (734/69) (poist.) 3 a §:n 1 ja 2 momentti, 3 b §:n 1 momentti (poist.) ja 3 d §:n 1 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, (poist.) 3 a §:n 1 ja 2 momentti, 3 b §:n 1 momentti ja 3 d §:n 1 momentti 18 päivänä joulukuuta 1981 annetussa laissa (947/81), seuraavasti:

3 §
(*Poist.*)

3 a §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Kolmi- ja viisivuotisia taiteilija-apurahoja ja kohdeapurahoja myönnettäessä on etusija annettava luovan suorituskäytönsä jo osoittaneille taiteenharjoittajille. Pitkäaikainen taiteilija-apuraha voidaan myöntää (*poist.*) alallaan eteviksi osoittautuneille päätoimisille taiteenharjoittajil-

le, joilla ei ole taiteelliseen toimintaan liittyvää virka- tai työsuhdetta.

(4 momentti kuten valiokunnan mietinnössä 3 momentti)

3 b §

Taiteenharjoittajalla, joka saa tai on saanut 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua pitkäaikaista tai viisivuotista taiteilija-apurahaa, on sen jälkeen kun hän ei enää saa apurahaa, oikeus valtion

varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeeseen soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä. (Poist.)

3 c §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

3 d §

Eläkeajaksi luetaan aika, jolta taiteenharjoittaja on saanut *pitkäaikaista*, viisivuotista *tai kolmivuotista* taiteilija-apurahaa. Jos apurahan suo-

rittaminen on keskeytetty sairauden, vian tai vamman taikka apurahan saajan kuoleman johdosta ennen apurahan saamiselle määrättyä päättymisaikaa, luetaan eläkeajaksi myös aika apurahan suorittamisen keskeyttämisestä sanottuun päättymisaikaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1996. Tätä lakia sovelletaan ensi kerran apurahoihin, joiden apurahakausi alkaa vuoden 1996 alusta. (Poist.)

Helsingissä 24 päivänä marraskuuta 1994

Heli Astala
Jukka Gustafsson

Marja-Liisa Tykkyläinen
Pekka Rätty
Iiris Hacklin

Jaakko Laakso
Aarno von Bell